

Bendruosius gebėjimus žmonės išmoksta, o ypatingi gabumai - įgimti. Tačiau jų nepastebėjus ir laiku nepradėjus lavinti, ši įgimta dovana gali taip ir likti neatskleista visą gyvenimą. Plačiau apie tai, kaip laiku atpažinti vaiko polinkį į vieną ar kitą veiklą, kaip tikslingai lavinti ir gabumus, ir gebėjimus, kaip nepersistengti ir tinkamai motyvuoti vaiką siekti puikių rezultatų, pasakoja edukologė, „Šiaurės licėjaus“ mokyklos Kaune plėtros vadovė Lina Kilčiauskaitė.

Ką reikia lavinti papildomai - dalykus, kurie vaikui nesiseka ar kuriems vaikas turi gabumų?

Vienas didžiausių vaiko motyvacijos veiksnių yra patiriama sėkmė. Papildomą lavinimą reikėtų nukreipti į tas veiklos sritis ir dalykus, kuriuose vaikas patiria sėkmę. Kai jis džiaugiasi, kad pats kažką išgyveno, išmoko, sukūrė, tada ir ateina pilnatvės, laimės jausmas. Žinodamas, kad kurioje nors srityje vaikas yra lydimas sėkmės, jis natūraliai pasitemps ir kitose ne taip sėkmingose veiklose. Gabiems vaikams svarbiausia yra nauji iššūkiai. Jie, priešingai nei kiti mokiniai, domisi tam tikrais dalykais ne dėl pažymio, o dėl to, kad jiems įdomu tyrinėti, atrasti, pažinti, kurti ir patirti sėkmę, būti geresne savo versija šiandien nei buvo vakar.

Nuo kokio vaiko amžiaus reikėtų pradėti ieškoti gabumų?

Kai kurių vaikų nepaprastas talentas ar gabumai gali atsiskleisti labai anksti ir pasireikšti visą jų gyvenimą, tačiau kartais lieka nepastebėti ilgą laiką ir atsiskleidžia tik jam suaugus, o pasitaiko ir taip, kad vaikas, kuris išsiskyrė iš kitų nepaprastais gebėjimais, užaugęs toks nebėra. Todėl vienareikšmiškai apibrėžti negalima, nuo kokio amžiaus reikėtų pradėti ieškoti vaiko gabumų. Kiekvienas yra individualus, todėl vieno, teisingo ir kiekvienam gabiajam tinkamo apibrėžimo ar taisyklės nėra, kokiame amžiuje, kokių gabumų galime pradėti ieškoti. Tačiau svarbu suprasti, kad kuo anksčiau pastebėsime vaiko gabumus, tuo greičiau galėsime pradėti tinkamą jų lavinimą. Individualūs vaiko polinkiai ir poreikiai, sutapę su skatinančia aplinka, turi lemiamos reikšmės kiekvieno vaiko raidai.

Kuo gabumai skiriasi nuo bendrųjų gebėjimų?

Gabumus galime apibrėžti kaip individualias psichologines vaiko savybes ar asmenybės charakteristikas, lemiančias vienokios ar kitokios veiklos sėkmę. Bet koks vaiko gabumas yra įgimtas, tačiau jis nėra statiškas ir nuolat kinta bei kokybiškai vystosi per praktinę veiklą. Jei įgimtų gabumų laiku nepastebėsime ir jų neplėtosime, nelavinami jie gali ir nepasireikšti.

O bendrieji gebėjimai – tai įgūdžių, reikalingų daugeliui profesinės veiklos sričių, visuma. Ji būtina žmogui, norinčiam tobulėti ir sėkmingai adaptuotis visuomenėje. Kitaip tariant, bendrieji gebėjimai yra būtini, norint gerai atlikti darbą, mokytis ar užsiimti įvairia veikla.

Kaip pastebėti sritis, kurioms vaikas yra gabus (matematika, kalba, menai, sportas ir kt.)?

Kad pastebėtume, kam vaikas gabus, būtina gerai jį pažinti. Dar ikimokykliniame amžiuje leiskime jam išmėginti įvairias veiklas ir užsiėmimus, kurių metu gali atsiskleisti muzikiniai, kalbiniai, psichomotoriniai vaikų gabumai. Bendraukime su vaiku apie tai, kas jam patinka, kuo jis domisi, kokia veikla teikia džiaugsmą. Taip pat kalbėkimės su vaikus ugdančiais pedagogais, išgirskime jų išvalgas ir pastebėjimus.

Atkreipkime dėmesį, kaip vaikas suvokia jį supančią aplinką, kokią turi atmintį, ar jam būdinga didesnė žodžių atsarga, ar pradeda skirti priežastis ir padarinius, klasifikuoti, kaip ilgai geba koncentruoti dėmesį, kaip nagrinėja jam įdomias temas.

Tarkime, matematikai gabūs vaikai ne tik gali greitai suskaičiuoti ar teisingai atlikti užduotis, bet ir paaiškinti ar pagrįsti savo sprendimą. Tokie vaikai, susidūrę su sunkesne užduotimi, nenusiramina tol, kol jos neįveikia.

Jei vaikas nuo mažų dienų domisi muzika – dega noru ir motyvacija groti ar dainuoti, nuolat rengia namie koncertus, derėtų kreiptis į muzikos profesionalus, kurie padės nustatyti vaiko muzikinius duomenis.

Jei stebitės, kad vaikas žiūri filmukus ir kartoja išgirstus terminus, rodo į daiktus ir burbuliuoja jums nesuprantamus žodžius, įsiklausykite atidžiau – jis gali būti gabus kalboms.

Ar gabumai visada sutampa su pomėgiais?

Pomėgis yra laisvalaikio užsiėmimas, vaiko mėgstamas būdas praleisti laisvalaikį. Tai gali būti sportavimas, naminio gyvūnėlio priežiūra, įvairūs žaidimai (vaidmenų, stalo ir kt.), kolekcionavimas, kulinarija, rankdarbiai ir daugybė kitų užsiėmimų, kurių nereikėtų painioti su gabumais. Juk ir mes galime labai mėgti gaminti valgyti ar sportuoti, bet ar būtinai turime būti gabūs šioje srityje?

Kaip su gerais tėvų norais neužgožti tikrųjų vaiko gabumų? Pavyzdžiui, kai tėvai labai norėdami veda vaiką į muzikos mokyklą ir tam skiria daug jėgų ir dėmesio, nors nežinia, ar jų atžala turi tam pašaukimą.

Labai dažnai būdami tėvais stengiamės įgyvendinti savo neišsipildžiusias svajones ir mėginame jas realizuoti per savo vaikus. Pasistenkime savo norais neužgožti vaikų pasirinkimo ir leiskime jiems dar ankstyvame amžiuje išmėginti kuo daugiau ir įvairesnių veiklų. Kartu su vaiko pedagogais stebėkime individualių vaiko gabumo požymius. Atpažinę ypatingą vaiko polinkį ir norą, tik tuomet imkimės didesnių investicijų į tolesnį jo gebėjimų ugdymą.

Kaip vaiko gabumai turėtų būti puoselėjami pradinėse klasėse, pamokų metu ir popamokinėse veiklose?

Dažnai mokykloje besimokydami su kitais moksleiviais gabūs vaikai supranta, kad yra kitokie. Labai svarbu padėti vaikui teisingai įvertinti savo gabumus ir leisti suprasti, kad kitų vaikų gebėjimai ir interesai gali pasireikšti visai kitose srityse. Vaikas neturi būti išskiriamas iš kitų ir nesijausti kažkokiu ypatingu. Kad gabūs vaikai gerai jaustųsi mokykloje ir būtų puoselėjami jų gebėjimai, būtina subalansuota mokymosi programa, žaismingos ir nenuobodžios mokymosi aplinkos, susitikimai su bendraminčiais, paskatinimas bei padiršinimas veikti, galimybė tenkinti individualius poreikius. Su gabiais vaikais dirbantys mokytojai turi gerai pažinoti savo mokinius, pastebėti jų talentą ir veikti kaip patarėjai ar konsultantai.

